

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗГВАЛТУВАНЬ МИНУЛИХ РОКІВ

Досить часто під час досудового розслідування згвалтувань минулих років та подальшого розгляду кримінального провадження в суді виникає потреба щодо вирішення питань, на які слідчий не може повноцінно відповісти, оскільки не володіє всіма необхідними спеціальними знаннями. Тому постає необхідність залучення фахівців інших спеціальностей. У такому разі для встановлення нових фактичних даних і перевірки вже зібраних доказів необхідно провести судово-медичну експертизу.

Висновок експерта є одним із найважливіших доказів під час досудового розслідування згвалтувань. Підстави проведення та порядок призначення експертиз щодо кримінального провадження передбачені КПК України, Законом України «Про судову експертизу», Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичними рекомендаціями з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженими наказом Міністерства юстиції України [1; 2].

У КПК України чітко визначено, що судово-медичну експертизу під час досудового розслідування злочинів проти здоров'я особи призначають обов'язково. Питання, які спрямована вирішити судово-медична експертиза, залежать переважно від предмета, способу злочинного посягання, методів маскування злочинного результату, а також іноді від слідчої ситуації [3, с. 125].

Проведення судово-медичної експертизи під час досудового розслідування згвалтувань минулих років є важливою слідчою (розшуковою) дією, оскільки її можуть призначати у зв'язку з виявленням слідчим нових слідів і речових доказів вчиненого згвалтування або обмови у його вчиненні, а також для отримання від підозрюваного зразків для порівняльного дослідження (крові, волосся, сперми тощо).

Отже, з метою проведення судово-медичної експертизи під час досудового розслідування згвалтувань минулих років слідчому необхідно ретельно вивчити матеріали кримінального провадження та висновки експерта щодо проведення попередніх експертиз і вирішити, які судово-медичні експертизи необхідно проводити цього разу, а саме:

- первинну, якщо цю експертизу не проводили за вказаним провадженням;
- повторну, якщо цю експертизу проводили, але у слідчого виникли сумніви щодо об'єктивності висновків експертиз;
- додаткову, у разі виникнення нових суттєвих питань, які можуть допомогти слідчому під час досудового розслідування цього злочину;
- комплексну, за необхідності під час проведення судово-медичної експертизи задіяти фахівців різних галузей знань.

Судово-медичний експерт перед тим як розпочати експертизу ознайомлюється з матеріалами кримінального провадження та проводить огляд потерпілої особи та/або підозрюваної особи у звичайному порядку. Спочатку відзначають загальні фізіологічні дані (стать, вік, фізичний розвиток). Після цього розпочинають огляд статевих органів, який здійснюють в гінекологічному кріслі в присутності помічника, а якщо потерпіла особа не досягла 16 років – в присутності батьків, опікунів або інших осіб, які їх замінюють. Під час опитування неповнолітньої потерпілої особи обов'язково є присутність експерта в галузі психології.

Визначимо головні питання, які має вирішити експерт під час судово-медичної експертизи згвалтувань минулих років.

1. *Чи порушена анатомічна цілісність дівочої пліви? Яка давність її порушення, особливість ушкоджень? Унаслідок чого вони виникли? Чи допускає конкретна дівоча пліва за своєю структурою можливість здійснення статевого акту без її порушення?* У такому випадку проводять акушерсько-гінекологічне дослідження на відповідному гінекологічному кріслі. Враховують ушкодження стінок піхви, а також розриви дівочої пліви, як свіжі, так і давні. Час порушення дівочої пліви визначають за ступенем загоєння. Якщо структура дівочої пліви допускає можливість здійснення статевих зносин без її ушкодження, тоді експерт звертає увагу на ступінь її розтягненості.

2. *Чи є на тілі потерпілої особи ушкодження? Який їх характер, локалізація, спосіб утворення, ступінь тяжкості, а головне – давність?* Виокремлюють дві групи ушкоджень під час згвалтувань: генітальні (синці, садна, подряпини, рани, рубці, шрами в місці статевих органів і на внутрішній поверхні стегон, розриви великих і малих статевих губ, стінок піхви, м'язів стегна, сліди укусів) та екстрагенітальні (синці, садна, рани, рубці, шрами на шиї, кистях рук, в місці передпліч, навколо рота, на спині). Окрім цього, нерідким явищем є переломи кісток лицьового скелета (носа, нижньої щелепи), ребер, кінцівок, черепно-мозкова травма різного ступеня тяжкості, вивихи суглобів верхніх кінцівок від викручування рук.

3. *Які наслідки статевого акту?*

Виявлення вагітності. В такому випадку перед експертом постає питання про термін вагітності. Для визначення цього судово-медичний експерт залучає акушера-гінеколога й експертизу проводять комісійно. Сучасні методи ДНК-типування дають змогу з високим ступенем

достовірності встановити біологічне батьківство. Зібрані зразки направляють для проведення подальшого дослідження фахівцям-генетикам.

Виявлення зв'язку між перериванням вагітності та статевим актом передбачає визначення дати отримання травми та її характеру, а також періоду між травмою і появою симптомів переривання вагітності. Для визначення цього судово-медичний експерт також залучає акушера-гінеколога і експертиза проводять комісійно.

Наявність венеричного захворювання, що є переконливим доказом зараження під час статевих акту, адже за стадією захворювання можна встановити строк зараження і термін статевих зносин. У таких випадках необхідно направляти в шкірно-венерологічний диспансер, де і витребувати результати у письмовому вигляді.

Таким чином, проведення судово-медичної експертизи є обов'язковою слідчою (розшуковою) дією під час розслідування зґвалтувань минулих років. Однак все ж необхідно мати на увазі, що під час проведення цього виду експертизи виникають певні труднощі, адже досліджувані об'єкти з часом змінюються та втрачають деякі властивості та якості. Попри це, експерт як особа, яка має необхідні спеціальні знання допомагає слідчому у встановленні важливих фактів і обставин для розслідування цього кримінального правопорушення.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page>. – Назва з екрана.

2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [Електронний ресурс]: наказ Міністерства юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>. – Назва з екрана.

3. Кримінальне право України: підручник / В. В. Кузнецов, В. П. Михайленко, Ю. В. Опалинський. – Київ, 2006. – 440 с.